

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

En Bengalisk Lansjär av Gustav Hellström. Med illustrationer av Bertil
Lybeck.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69959](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69959)

EN BENGALISK LANSIÄR

Av Gustaf Hellström

Medan jag sitter på Carltonbiografen i Haymarket och följer de lysande och spännande scenerna av män, hästar, örlog och indisk fursteprakt i »En bengalisk lansjäer», kommer jag plötsligen att tänka på en julafton för många herrans år sedan. Jag var ung, mycket ung på den tiden. Eljes skulle jag varit detta julminne fattigare, för så vitt man över huvud taget kan betrakta ett julminne av detta slag som en rikedom.

I själva verket var det min första jul utomlands. Jag hade beslutat mig för att inte låtsas om den, churu jag först som sist måste erkänna, att min absoluta likgiltighet för årets största högtid var mig av nöden — eller omständigheterna — påtvingad. Jag hade ännu inte hunnit skaffa mig några vänner i London. Jag hade knappast ens några bekanta. De få personer jag mer eller mindre flyktigt lärt känna voro löshästar liksom jag och jag träffade dem endast helt sporadiskt. Jag bodde för tillfället på ett pensionat, där jag var ensam svensk, till och med — med undantag av ett gammalt kanadensiskt herrskap — ensam utlänning. Jag hade med vilja valt det, för att på kortast möjliga tid lära så mycket engelska som möjligt, vilket i sin ordning var av högsta nöden, eftersom jag varit »grek» i skolan.

Min föresats att helt ignorera julen lyckades mig på det hela taget utmärkt ända till lilljulafton. Jag hade naturligtvis inte kunnat undgå att lägga märke till julsmygningen, den ökade trängseln utanför de stora varuhusen och den brådska, som de sista dagarna gripit det eljes lugna engelska folket. På pensionatet hade man emellertid mycket liten kännedom av detta. Det bebedes huvudsakligen av äldre personer, de oundvikliga ogifta damerna, pensionerade och brunbrända ämbetsmän från kolonierna

med magra, mumieförtorkade hustrur, ett par femtioåriga tvillingbröder av obestämt yrke, som gjort en resa i Lappland o. s. v. Det fanns av en eller annan anledning — eller var det kanske bara en tillfällighet — inga ungdomar med undantag av värdinnans tjugutvå-, tjugutretåriga ganska söta dotter, om vilken det viskades att mamman sökte gifta bort henne med en av pensionärerna, en nära sextioårig skotsk f. d. major, som luktade visky redan vid frukosten och om kvällarna efter middagen med en fruktansvärt skrovlig stämma sjöng dryckes- och jaktlåtar till den ganska söta dotterns ackompanjemang. Hans ålder, viskydoften och den skrovliga stämman ansågs emellertid uppvägas av det förhållandet att han var yngre son till yngre sonen av en skotsk lord och på den grund, trots sin fattigdom, ett lysande parti. Redan doktor Johnson konstaterade som bekant att det i England inte finns någonting fattigare än yngre sonen till en yngre son.

Jag hade visserligen de närmaste dagarna före jul tillfrågats, var jag tänkte tillbringa helgen. Mitt ungdomligt käcka svar att jag tänkte tillbringa den på pensionatet framkallade ett förvånat uttryck, vars rätta innebörd jag ännu inte fattade. En femtioårig ogift dam, till skillnad från de övriga av yppiga former och som gjorde sitt på den tiden kosmetiskt bästa att subtrahera femton år från sin ålder, förklarade mig helt enkelt galen och föreslog att jag i stället skulle göra henne sällskap till ett mycket glatt privathotell i Brighton, där julen skulle firas med dans, bridge och — på annandagen — till och med med en kostymbal, vid vilken hon själv skulle uppträda som Ymnighetens gudinna. Av flera anledningar avsåg jag så artigt som möjligt hennes generösa anbud.

Då jag lilljulafton något försenad kom ner i matsalen fann jag den tom. Det var dessutom endast dukat för en person. Alla andra hade försvunnit under dagens lopp. Jag överfölls plötsligt av en kuslig känsla, en förtummelse av på samma gång torgskräck och förräderi. Julafton inföll detta år på en söndag. Tre hela dagar, kanske flera, skulle jag sitta ensam under måltiderna i denna stora, öde matsal. Varför hade ingen sagt mig detta förut? Och varför hade jag inte inköpt ett lösskäg och likt Josef i Egypten i sällskap med den yppiga damen kastat mig huvudstupa in i kostymbalens nöjesvirvel på det festliga hotellet i Brighton? Jag kände med ens och med hela min varelse att jag ännu inte var vuxen att bära tre dagars ensamhet, åtminstone inte en ensamhet av detta slag och vid just denna tidpunkt på året. Det var som om jag på några sekunder kommit till en fruktansvärd kännedom om min egen svaghet, om mitt eget väsens tränga gränser, om min själs futtiga tillgångar. Jag kände bokstavligen hur jag med varje rätt, som slarvigt sattes fram för mig, krympte samman, till dess jag ingenting annat var än en naken dvärg, som under en panik lämnats ensam att sysselsätta sig så gott han kunde med sin litenhet.

Efter middagen gick jag upp i salongen. Också den var tom. Kristallkronan i taket var släckt. Endast framme vid spisen, där några kolstycken pyrde, visslade de två lampetternas nedskruvade auerbrännarstrumpor sin på samma gång melankoliska och astmatiska Lied ohne Worte. Jag stängde dörren sakta som om jag sökt att ohelga själva möblernas julfrid och försvann upp på mitt lilla rum, vars tränga utrymme var mera avpassat för mina andliga mått.

Min situation tillspetsades ytterligare på julaftons morgon, då tjänsteanden kom upp med teet. Hon medförde en hälsning från värdinnan, inte, som jag i ett plötsligt anfall av dåraktig optimism hoppades, en inbjudan att inta mina måltider i värdinnans privata matrum tillsammans med den ganska söta dottern och hennes eventuelle make. Hon önskade i stället få veta, huruvida jag tänkte äta alla målen hemma: hon ville nämligen redan nu ordna med tjänarstabens fritider. Det ville med andra

Han stod elegant och världsöst lutad mot baren.

ord säga, att jag inte bara var lämnad ensam: jag var också kastad på gatan. Det fanns i hastigheten — och även ur rent mänsklig synpunkt — ingenting annat att svara än att jag visst inte skulle besvära utan endast önskade frukost serverad på mitt rum: de övriga måltiderna skulle jag äta ute...

Jag hade hållit mig inne hela dagen och läst Thomas Hardys »Tess of the D'Urbervilles», en lektyr vilken som bekant kan förmörka solen även den mest strålände midsommardag. Det var, som förut nämnt, inte endast julafton utan också söndag. Det vill med andra ord säga, att krogar och restauranger inte öppnades förrän klockan sju på kvällen. En kvart senare hamnade jag på Criterion bar. Denna kunde på den tiden skryta över att vara världens största, eller i varje fall längsta bar: den sträckte sig genom ett helt kvarter, med en ingång från Piccadilly Circus och en annan från Jermyn Street. Den kunde också berömma sig av att mellan sex och åtta på kvällarna servera det största antalet drinkar i världen: under dessa timmar besöktes den nämligen av i genomsnitt tre tusen herrar, som trötta och törstiga efter dagens strapasser vilade en stund vid dess disk för att hämta krafter för hemresan till Suburbia.

Då jag kom in fanns det — utom den betydligt reducerade betjäningen bakom disken — endast tre män före mig. Två voro i sällskap och skulle tydligen resa vidare: de hade gladstonebags stående på golvet vid sidan om sig. Det var också tydligt att de inte skulle fara långt: de befunno sig just inne i ett högljutt resonemang om fördelen eller nackdelarna av att ta ett senare tåg och utfylla väntetiden med intagandet av ytterligare förtäring. En närmare granskning av de båda herrarna gav vidare otvetydigt vid handen att de voro bröder, stationerade i skilda delar av England. De hade stämt möte här för att gemensamt fara Gud vet vart. Diskussionen om vilket tåg som borde tagas avbröts då och då av höga, mer eller mindre artikulerade uttryck för återseendets glädje och blodsbandets styrka.

De båda bröderna och deras av alkoholen ännu ej alltför anfäktade lycka skulle under normala förhållanden ha utgjort en tilltalande bild. Nu brände den mig som salt i sår. Jag tänkte på de mina i hemlandet. I stället koncentrerade jag min uppmärksamhet på den tredje, ensamme gästen. Han stod elegant och värdslöst lutad mot baren, med ryggen mot mig och ett gott stycke från de två bröderna. Belysningen kastade reflexer i hans skinande cylinder, jaquetten satt utan ett veck över hans skuldror och rygg, de svart- och vitrutiga benkläderna voro raknivassva. Jag passerade förbi de båda bröderna, av vilka jag inte hade mycket att vänta, och tog plats en meter från den ensamme och elegante mannen i cylinder och jaquette.

När jag beställde min drink vände han sig om och såg på mig. Jag hade lagt märke till honom förr, i själva verket så gott som varje gång mina ekonomiska förhållanden (någon av de första dagarna i månaden) tillät mig att få en glimt av det elegantare nöjeslivet i Westend. Jag hade fäst mig vid honom därför att han i högre grad än någon annan för mig personifierade den unge engelske aristokraten. Hans på samma gång korrekta yttre, den skinande cylindern, den utmärkt välstittade jacketten, de rutiga byxorna, den välknutna stockhalsduken och blomman i knapphålet hade gjort ett djupt intryck på mitt vid denna tid starkt utvecklade sartoriala skönhetsinne. Men det var inte bara detta: han hade vid de tillfällen jag sett honom imponerat på mig mera än någon annan man hittills förmått vare sig i Kristianstad, Lund, Köpenhamn eller Stockholm. För mig hade denne unge elegant blivit inkarnationen av ett för mig ännu så länge åtskilligt grumligt begrepp: den engelske gentlemanen eller — varför inte? — den unge engelske lorden. Han var ofta i sällskap med andra unga män. Men ingen tyckte mig som han. Bakom säkerheten i hans uppträdande, bakom den vänliga nonchalansen i hans badinage med betjäningen bakom disken låg det generationers umgängeskultur och århundradens vana att befalla och betjäna, en inställning till världen och omgivningen lika fjärran från snobberi som den äkta pärlan är från simildiamanten. Som exponent för ett socialt system, vilket jag på det allra högsta ogillade, var han mig förhatlig. Han hade tydligen intet annat yrke än gentlemanens: det vill säga att roa sig. Men som renodlad typ av detta förhatliga system intresserade han mig så som fulländningen intresserar. Hans hållning, hans gester, formen på hans huvud, var ras. Det var ingenting märkvärdigt med hans ansikte, det var vad man kallar vackert, kanske en smula för skönt och intetsägande med den veka, korta bruna mustaschen och det vågiga glänsande cendréfärgade håret. (Jag hade nämligen sett honom också utan cylinder.)

En pluton frälsningssoldater marschade tysta förbi på gatan.

En timme senare lämnade han och jag Criterion bar i sällskap. Vi hade kommit överens om att äta middag samman på Piccadilly hotells grill. Vi voro båda ensamma. Egentligen skulle han ha farit till Skottland till släktingar men i sista stund skrivit återbud.

Det var han, som föreslagit middagen. Förslaget skrämde mig av skäl som jag — för utvecklingen av denna berättelses skull — tyvärr inte kan hemlighålla. Ni vet hur det går till, när två obekanta män komma i samspråk på en bar. Eller rättare: man vet inte riktigt hur det går till. Rätt som det är står man sida vid sida och växlar några struntord om vädret. Minuten senare har den ene bjudit den andre på en drink, vilket i sin ordning måste retalieras av den bjudne o. s. v.

Detta var vad som hänt denna julafton mellan den unge eleganten och mig. Och det hade resulterat i att vi skulle äta middag tillsammans. Jag kunde inte annat än lägga en del av skulden till detta förslag för min egen dörr. Jag hade nämligen seglat under falsk flagg. Jag hade ljugit för honom. Han hade frågat om jag var tysk eller skandinav och jag hade svarat att jag var svensk. Så långt hade jag talat sanning. Men då han framställde sin nästa fråga, om jag var militär — han sade sig till och med kunna gå ed på den saken — fick lögnens furste makt med mig. Jag kan inte förklara varför. Kanske föresvåvade mig i detta ögonblick ett dunkelt motiv varför jag skulle ljuga. I varje fall svarade jag kort, så kort att det nära nog lät självfallet:

»Yes.»

Det var först när han ögonblicket senare med ett tydligt stigande intresse frågade mig, om jag var vid flottan eller armén som jag började inse, vilka konsekvenser min lilla lögn kunde leda till. I hastigheten hade jag emellertid ingenting annat att göra än att vidare utbygga lögnen. Men vad skulle jag svara? Jag hade av födsel och uppfostran en ganska god kännedom om förhållandena vid ett svenskt artilleriregemente. Å andra sidan hade jag fullgjort min värnplikt vid flottan. Och eftersom min nyförvärvade vän bar mustasch kunde han, i den händelse han också var militär, inte vara vid flottan; bärandet av mustasch vid sjövapnet är nämligen förbjudet enligt engelska flottans reglemente. Jag svarade för den skull: flottan.

»Jag är kavallerist», sade han.

Jag kände mig en smula lättare. Jag ansåg mig till och med räddad. I hans egenskap av kavallerist hade han små utsikter att kunna avslöja mig som lögnare. Det var ännu bara ett eller annat år sedan jag exercerat beväring och hade ännu alla Sveriges pansarbåtar och deras bestyckning i färskt minne, i den händelse han skulle göra några frågor.

Men situationen tillspetsades ytterligare, då han frågade vad jag gjorde i England vid denna tid på året. Jag svarade något kortfattat om studier.

»Jag förstår», sade han. »Ni är vid legationen. Biträdande marinattaché.»

Jag blev blodröd över hela kroppen. Jag såg plötsligen alla de eventuella komplikationer, som min lögn kunde ge anledning till. Kanske kände han någon vid legationen. Man kunde aldrig veta. London är stort, men världen är liten. Eller kanske nästa gång jag stötte på honom i sällskap med några av de unga män han brukade umgås med, att han skulle känna igen mig och... Han skulle kanske säga: den där unge mannen är vid svenska flottan och något slags biträdande marinattaché vid legationen. Det kunde finnas någon i sällskapet, som kände till förhållandena, och jag skulle stämpas som en ömklig lögnare och löjlig bedragare. Det var inte otänkbart att saken på en eller annan omväg kunde komma fram till Hans Majestät konungens egen representant. Min framtid som korrespondent skulle vara ruinerad. Lögnen hade fått liv. Det fanns ingen annan utväg än att fortast möjligt döda den. Jag måste förklara för honom att jag ljugit, be honom om ursäkt och försvinna.

I samma ögonblick föreslog han, att vi skulle äta middag tillsammans. Jag kunde inte svara nej. Jag hade förut talat om för honom att jag var ensam. Dessutom skulle samvaron vid ett middagsbord ge rikligare tillfällen till en förklaring än så här, på stående fot och i skamsen hast.

Det var först klockan tio på kvällen, då restaurangen skulle stängas, som det stod klart för mig att också han seglade under falsk flagg och att han dessutom var en bedragare. Själv hade jag ännu inte bekänt kort. I stället hade jag, för att vinna tid och utan någon som helst misstanke, fått honom att tala om sina personliga förhållanden. Han var ryttmästare vid sjunde bengaliska lansiererna, förklarade han, och för tillfället på permission hemma. Också hans far var officer vid indiska armén. Ganska roligt liv, på det hela taget. Polo, vildsvinsjakter. Ibland bjuder en maharadja till och med på en tigerjakt. Indiska kvarter med vackra danserskor. Not at all bad, you know?

På så sätt hade klockan hunnit bli tio och stängningsdags. Den handfull gäster, som suttit spridda som eremiter i den stora lokalen, troppade av. Min vän MacAdam och jag voro ensam kvar — han hade presenterat sig under middagens lopp och själv hade jag svarat med att uppge falskt namn.

Hovmästaren kom fram och presenterade räkningarna. Jag betalade min. MacAdam sökte länge i sina fickor under fram-mumlandet av fruktlösa besvärjelser. Till sist sade han:

»Jag märker att jag inte har tillräckligt med kontanter på mig. Jag får betala med check.»

Hovmästaren ryckte på axlarna:

»Jag beklagar, sir, men det är förbudet att ta mot checker.»

»Men ni känner ju mig.»

»Yes, sir, ert utseende. Men jag beklagar. Jag kan ändå inte.»

Den bengaliske lansieren såg på samma gång indignerad och ond ut. Han fortfor att för sig själv anropa åtskilliga gudomligheter och gav mig till sist en bedjande blick:

»Säg, skulle ni vilja göra mig den tjänsten... Ni ska få en check i stället...»

Han sköt notan över till mig. Han hade ätit dyrare än jag, till och med börjat med kaviar. Jag hade närmare fem pund på mig. Det var allt jag ägde. Pengarna skulle räcka till den första nästa månad. Jag räknade ut att om jag betalade MacAdams nota skulle jag ha sex pence kvar.

Hovmästaren stod hotande över oss. Det började redan släckas. MacAdam sade:

»Säg, det kan ni väl göra... Det blir eljes ett sådant förbannat bråk...»

Hovmästaren trummade allt otåligare med fingrarna på bord-duken. Jag betalade MacAdams nota. Min sista sex pence gick till rockvaktmästaren. Nu hade jag inte en enda penny, inte en så mycket att jag kunde skriva hem och be om ögonblicklig förstärkning. Det enda jag ägde var en ask med fem cigaretter i. Det var allt. Jag skulle också nödgas hålla mig vid liv endast med frukost under de båda juldagarna. Det fanns ingenting annat att göra än att simulera sjuk de närmaste dagarna och hålla mig i säng för att inte känna hungern alltför svårt.

Jag följde MacAdam uppför trappan ut på den folktomma trottoaren. En pluton frälsningssoldater marscherade tysta förbi ute på gatan. Eljes låg den öde.

»Jag är ledsen», sade MacAdam. »Alldeles förbannat ledsen. Men vill ni gå med hem, ska ni få checken. Jag bor här intill, i Jermyn Street. Så kan vi dricka en grogg och prata en stund.»

Jag följde honom. Jag hyste inga stora förhoppningar om att få checken. Mannen var en bedragare, en uppklädd bondfångare. Men jag följde honom. Min nyfikenhet hade väckts. Vad var han? Hur levde han? Varifrån fick han pengar till kläder, till uteliv, till blomman i knapphålet och den ständigt nyputsade cylindern. Bara den senare utgiften kostade en shilling om dagen. Min nyfikenhet var så stor, att jag glömde min egen dystra belägenhet; jag betänkte inte ens vilka nya öden och komplikationer jag kastade mig in i genom att följa honom

hem. Vad ont kunde han för övrigt göra mig? I varje fall kunde han inte råna mig.

Han visade mig in i en salong två trappor upp i ett hus i Jermyn street. Möbleringen, tavlorna på väggarna, fotografierna av damer på buffén, den starka parfymdoften — allt talade ett språk alltför tydligt för att kunna missförstås. Här bodde inte en man utan en kvinna. Jag blev plötsligt rädd. Fanns hon i rummet bredvid? Och vad skulle hända nu?

Jag såg mot den stängda dörren. Han märkte det och sade:
»Det finns ingen där för tillfället. Vi är ensamma. Sitt ner. Ta av er ytterrocken.»

Jag svarade att jag inte tänkte stanna länge.
MacAdam plockade fram en nästan tömd viskybutelj ur buf-fén och en sifon. Han höll upp buteljen mot gläslan i taket.

»Ledsen», sade han, »att det inte finns mera kvar. Men det räcker till en grogg i alla fall.» Han hämtade från sovrummet en silverask med cigaretter. Det blev en lång tystnad, medan han gick omkring och stökade i rummet. Jag följde hans rörelser som en mus följer kattens. Till slut sade han:

»Säg mig en sak. Skulle ni vilja hjälpa mig. Skulle ni vilja ge mig tjugofem pund. Jag säger ge och inte låna.»

Jag stirrade på honom. Nu tyckte jag mig förstå. Här gällde det att ögonblickligen övertyga honom om att intet våld i världen kunde pressa en penny ur mig.

»Ni kan få kroppsvisitera mig, om ni vill. Och ni ska finna att jag i närvarande stund inte har en penny på mig.»

»Jag menar det inte heller så», sade han. »Jag ska förklara mig. Jag såg så snart ni kom in, att ni förstår hur det är fatt med mig. Jag har sjunkit så djupt som en man kan göra. Jag är ärlig och jag erkänner det. Hur det har kommit därhän hör inte hit. Men så är det. Jag talar uppriktigt till er. Jag fördöjer ingenting. Jag behöver ju inte säga er hur jag lever och på vem jag lever för tillfället.»

Jag nickade instämmande.

»Men nu är saken den, att en del män, som jag lärt känna på barerna, rika pojkar, har lovat hjälpa mig. Ni ska själv få se.» Han tog ur jackettens innerficka fram ett papper och vecklade upp det.

»Se här», sade han.

Det var en lista, där en hel del personer tecknat sina namn för varierande belopp: fem pund, två pund, tre pund; en herre hade till och med tecknat sig för tio.

»Ser ni, alla dessa har lovat att satsa de här summorna om jag kan skaffa tillräckligt mycket av andra, så att jag kan komma härifrån. Jag har ett halvt löfte om att komma in i gendarmeriet i Malaystaterna. När summan är fulltecknad, betalar alla in vad de tecknat till mannen, som tecknat tio pund. Han köper biljett åt mig och följer mig till båten i Southampton. Ni ser det är inte något skoj. Nu fattas det bara tjugofem pund. Jag skulle kunna bli en hederlig människa igen. Jag skulle kunna bli räddad. Här går jag under. Har redan gått under. Kan ni inte hjälpa mig. Femton pund då?... Tio pund?... Fem pund?... Vad betyder fem pund för er?... Inte?...»

Han såg på mig med en hundblick och ett egendomligt leende, på samma gång smärtfyllt och hopplöst.

Jag skakade på huvudet.

»Inte?... Ni är ju officer. Jag är officer. Eller rättare har varit det. Jag har avsked. Varför hör inte hit.»

Jag reste mig upp:

»Jag är inte officer», sade jag. »Det var en osanning. Och ni får ursäkta mig, om jag inte tror att ni heller är det.»

Han såg på mig med samma hundblick. Men över hans hopp-lösa leende hade det kommit ett drag av hårdhet.

»Jag har inte ljugit för er. Jag har talat sanning. Vill ni se?»

Han försvann åter in i sovrummet och kom tillbaka med en massa fotografier: MacAdam i kakhii, MacAdam i de bengaliska lansierernas paraduniform, MacAdam i spetsen för sin tropp... »Ni ser. Jag ljuger inte. Skulle ni inte vilja skriva ert namn här. Bara för fem pund

Han gick tillbaka in i sovrummet med fotografierna. Jag rusade plötsligt mot dörren, ned för trapporna, ut på gatan. Jag sprang ända till dess jag kom fram till Piccadilly, gripen av en skräck jag själv inte kunde förklara...

Jag såg honom på avstånd några gånger senare. Så försvann han, vart vet jag inte. Kanske till Malaystaterna. Kanske till fängelset.

Men det är först nu, medan jag sitter och betraktar de lysande och spännande scenerna ur »The Lives of a Bengal Lancer» och med ens — efter många år — kommer att erinra mig MacAdam, som jag till fullo förstår djupet av hans fall.

Och medan löjtnant Forsythe i kahens fängelsehåla deklarerar Kiplings »England, my England», kommer jag att tänka på en annan strof av samma skald:

We have done with hope and honour,

We are lost to love and truth,

We are dropping down the ladder rung by rung...